

DE RELATIE TUSSEN VEILIGHEIDSBELEID EN WELZIJSBELEID

Veiligheidsbeleid bekeken vanuit het straathoekwerk

Erik CASTERMANS*

Bij het schrijven van een artikel over het veiligheidsbeleid vanuit het standpunt van het straathoekwerk lijkt het ons zinvol eerst het straathoekwerk en Vlastrov (VLAams STRaathoekwerkOVERleg) kort voor te stellen om van daaruit dan een aantal bedenkingen te formuleren.

Het straathoekwerk in Vlaanderen en Brussel

Het straathoekwerk in Vlaanderen ontstond in 1985 en groeide uit tot een laagdrempelige en professionele werkvorm die in staat is emancipatorisch te werken met, voor andere maatschappelijke instellingen, moeilijk bereikbare groepen. Respect voor de vragen, behoeften, mogelijkheden, waarden, normen en de eigen verantwoordelijkheid van de doelgroepen is daarbij de norm. De keuze om zo laagdrempelig mogelijk te werken streven we na door te vertrekken vanuit drie basisprincipes, nl. de offensieve, positieve en integrale benadering.

De offensieve benadering bestaat erin dat we ervoor kiezen in het milieu van de doelgroepen te werken, in de praktijk betekent dit dat we van straathoekwerkers eisen dat ze minimaal 60 % van hun werktijd doorbrengen in het milieu. De positieve houding vereist o.a. een aanvaarding van de doelgroepen met hun taalgebruik, hun gedrag, hun waarden en normen, hun druggebruik, hun criminaliteit. Dit betekent niet dat we alles zomaar goedkeuren. Het betekent wel dat we het aanvaarden als een eigen keuze, waar doelgroepsleden zelf verantwoordelijkheid voor moeten dragen. Op die manier kan er een positieve en aanvaardbare confrontatie ontstaan tussen ideeën, waarden en normen van de doelgroep en de straathoekwerker. De integrale aanpak houdt in dat straathoekwerkers zich niet richten op één leefgebied van doelgroepsleden, maar wel op de totale persoon met al zijn problemen maar ook mogelijkheden.

In de loop der jaren ontstond er in Vlaanderen een advies- en ondersteuningsstelsel rond het straathoekwerk. Belangrijkste exponenten hiervan zijn Vlastrov (sinds 1 januari 1999 onderdeel van het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk) als Vlaamse koepelorganisatie en vier provinciale ankerpunten die de dagdagelijkse advies- en ondersteuningsfunctie naar projecten en plaatselijke beleidsmedewerkers op zich nemen.

* Steunpunt Algemeen Welzijnswerk VZW, afdeling VLASTROV.

Doelgroepen van het straathoekwerk

De doelgroepen (we noemen ze vanaf nu gasten) van het straathoekwerk zijn divers. Het gaat over jongeren, druggebruikers, prostitué(e)s, thuislozen en voetbalfans. Zeer uiteenlopend dus, maar algemeen kenmerk van deze gasten is dat ze zich in een kwetsbare positie bevinden of er dreigen in terecht te komen. Kenmerkend is ook dat de relatie tussen deze mensen en maatschappelijke voorzieningen geschaad, gebroken of onbestaand is.

Straathoekwerkers en normen

In tegenstelling tot wat nogal wat mensen denken, pleiten straathoekwerkers niet voor normloosheid, alles moet kunnen, ... Integendeel, we pleiten over het algemeen voor consequente, duidelijke, snelle en efficiënte begrenzing van jongeren en volwassenen als ze zich niet houden aan de geldende regels en bestaande wetten.

Wil dit zeggen dat straathoekwerkers voorstander zijn van maatregelen zoals zero-tolerancebeleid, snelrecht, jeugdgevangenis, enz.? Zonder te pretenderen dat er onder straathoekwerkers volledige consensus bestaat, durven we de vraag toch negatief beantwoorden en op onze beurt een aantal vragen, vaststellingen en bedenkingen formuleren.

Dualiteit en intolerantie

Vanuit het straathoekwerk merken we steeds meer dat de duale samenleving een feit wordt. Die duale samenleving willen we hier definiëren vanuit twee perspectieven. We stellen vast dat we al bij al in een hoogconjunctuur leven. Toch zien we weinig of geen effecten hiervan op onze doelgroepen. In tegendeel, de uitsluitingsmechanismen nemen steeds maar toe. Het blijft voor onze gasten moeilijk om een perspectief te zien op het gebied van welvaart en welzijn. Er ontstaat steeds meer een sociaal-economische kloof tussen de gemiddelde Belg en de gasten waar wij mee werken (een sociaal-economische dualiteit).

Een andere dualiteit die steeds duidelijk wordt, is de dualiteit tussen generaties. Jongeren worden stilaan een minderheid. Men beknot hen steeds meer in hun jong zijn (experimenteerruimte wordt hoe langer hoe minder getolereerd, jongeren mogen geen fouten meer maken, alles moet beheersbaar worden, enz.). Het beeld dat mensen hebben van jongeren wordt steeds negatiever. Getuige daarvan de reacties van ouderen en volwassenen op jongeren die op pleintjes en straten rondlopen, de buitensporige aandacht die jongeren vandalisme, jongerengeweld en straatcriminaliteit krijgen, de reacties t.o.v. de dancings waar jongeren zich willen ontspannen, ...

Het feit dat onze jongeren over het algemeen te maken hebben met (en het slachtoffer worden van) deze twee dualiteiten maakt hun situatie en positie in de samenleving enorm kwetsbaar.

De laatste dualiteit kan je niet loskoppelen van een algemene tendens tot minder tolerantie. Er mag niets meer verkeerd gaan, alles moet gecontroleerd en beheersbaar gemaakt worden.

Veiligheidsbeleid in een breder kader

Buiten de reeds genoemde maatregelen en discussies zoals snelrecht, jeugdgevangenis, zero-tolerancebeleid kan je nog andere aangeven: steeds meer cameracontrole bij voetbalwedstrijden en manifestaties maar ook permanent in bepaalde wijken of plaatsen; veiligheids- en preventiecontracten met zijn parkwachters, parkeerwachters, buurttoezichters, wijktoezichters, flatwatchers, partywatchers, enz.; avondklok voor jongeren; verboden om te bedelen, ...

Een andere vaststelling is dat men steeds meer welzijnswerk-werkvormen of methodieken inschakelt, niet meer om emancipatorisch te werken met mensen maar wel om mensen met afwijkend gedrag of waarden en normen te controleren en te normeren. In heel wat situaties wordt dit niet zo expliciet uitgesproken, maar in de praktijk is de scheidingslijn in steeds meer situaties zeer vaag en verwarrend.

Men schakelt ook steeds meer de hulpverlening in bij het behandelen van strafbare feiten. Grote vraag die je in dit kader kan stellen, is in hoeverre dit de rolverwarring niet groter maakt. Gasten weten daardoor nu compleet niet meer waar ze aan toe zijn. Bij wie kunnen ze nog terecht om hun problemen te bespreken, zonder schrik te hebben dat alle informatie bij de politie terechtkomt?

Ongelijkheid

Als je de opgesomde maatregelen overloopt, kan je je toch niet van de indruk ontdoen dat de hele tendens tot controle en beheersing in de eerste plaats gericht is op de doelgroepen van het straathoekwerk, net de meest kwetsbaren in de samenleving, net de mensen die de minste middelen hebben om zich hiertegen te verdedigen. Ontstaat er op die manier niet opnieuw een ongelijkheid in de samenleving, naast de sociaal-economische en generatiedualiteit, een volgende dualiteit?

Cultuur

Als straathoekwerker met druggebruikers was ik jarenlang getuige van een aantal correctionele processen waarin mijn gasten betrokken waren. Los van het feit dat ze daar soms stevige straffen kregen (waar ik meestal geen moeite mee had, ze overtraden de wet, ze moeten dan ook maar de gevolgen dragen), viel het me toch regelmatig op, op welke denigrerende en respectloze manier de gasten behandeld werden door bepaalde rechters. Gasten werden echt aangesproken als het uitschot van deze samenleving. Men beoordeelde hen eerder op hun manier van kleden, uitzicht, taalgebruik, levenswijze, enz. dan op de feiten op zich. Gaat dit erop verbeteren met maatregelen zoals het snelrecht. Gaat men dit niet ver-

sterken? Hoe ga je verhinderen dat beslissingen bepaald worden door emotie, door de behoefte om voorbeelden te stellen, enz.?

Detentie versus alternatieve straffen, herstel, strafbemiddeling, ...

Straathoekwerkers kunnen getuigen dat het zelden gebeurt dat een gevangenisstraf naar gasten toe een positief effect heeft. We pleiten al lang voor een grondige herziening van het detentiebeleid naar leereffecten en het meer gericht zijn op reïntegratie van gasten. We zien de laatste jaren initiatieven ontstaan rond alternatieve straffen, herstel en strafbemiddeling, enz. Hoe gaat men deze initiatieven kaderen in het snelrecht? Of gaat het terug naar af? We steken ze in de gevangenis of geven ze een fikse boete, de samenleving heeft zijn wraak en de rest interesseert ons niet.

Wat dan wel?

Zoals we eerder stelden, spreken straahtoekwerkers zich uit voor consequente, duidelijke, snelle en efficiënte begrenzing van jongeren en volwassenen als ze zich niet houden aan de geldende regels en bestaande wetten. Op die manier weten gasten waar ze aan toe zijn en we worden niet meer geconfronteerd met situaties waarbij bijvoorbeeld gasten die al meer dan een jaar clean zijn en zich met veel moeite opnieuw integreerden, voor twee jaar in de gevangenis vliegen. De tussentijd tussen de feiten en de straf duurt te lang.

Maar we vragen ons af of men weer niet bezig is snel iets te creëren zoals het snelrecht zonder goed na te denken over:

- wat willen we bereiken?
- wat zijn de effecten op lange termijn?
- kunnen we het aan?
- hoe kunnen we dit systeem zo efficiënt mogelijk opzetten, met inspraak van de verschillende partijen?
- hoe kunnen we de verschillende aspecten van ons beleid integreren op elkaar? (snelrecht, alternatieve straffen, herstel, strafbemiddeling, enz.)
- moet er wel iets nieuws gecreëerd worden? Kunnen we ons niet beter concentreren op het beter uitbouwen, efficiënter laten werken, het vereenvoudigen van het bestaande systeem, enz.?

Het zal de lezer opgevallen zijn dat we ons hier beperken tot vaststellingen, bedenkingen formuleren en vragen stellen. Dit is ook bewust zo gedaan. We zijn geen specialisten op het gebied van vervolgings-, straf-, detentiebeleid, enz.; enige bescheidenheid is dan ook aangewezen. Onze deskundigheid ligt op het niveau van het vaststellen van de effecten die beleidsbeslissingen hebben op onze gasten en op ons werk met hen.